

ӘОЖ 003.075: 398 (574.54)

Г.Ш. Әшірбекова

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті, Қазақстан, Қызылорда қ.

E-mail: ashirbekova_75@mail.ru

Сыр сүлейлері шығармаларындағы публицистикалық сарын

Мақалада Сыр сүлейлері шығармаларындағы публицистикалық белгілерге назар аударылды. Көркем әдебиеттегі публицистикалық сарын мәселесіне қатысты К. Қамзин, Б. Жақып және тағы басқа ғалымдар еңбектері негізге алынған. Сыр сүлейлері шығармаларындағы заман көрінісі, уақыт тынысы, қоғам шындығын көрсетудегі шеберліктері талданады. Авторлар Кете Жүсіп, Шораяқтың Омары, Оңғар Дырқайұлы жазған поэзиялық туындылардағы хабарлама жанрының белгілеріне тоқталады. Сүлейлер шығармаларындағы қоғамдық-саяси жағдай жан-жақты сарапталып, болған оқиғаны баяндаудағы нақты деректің берілуі мысалдармен дәлелденеді. Олардың баспасөзге тілектестігі мен оны ұйымдастыру ісіне араласуы да сөз етіледі.

Түйін сөздер: публицистика, қоғамдық құбылыс және саяси жағдай, баспасөз.

G.Sh.Ashirbekova

Journalistic style in the works of poets Syr earth

Problems of the publicism style in works of the Syr land poets have been investigated in the article. The author exposes the basic peculiarities of the Syr land poets having taken into consideration scientists' researches in the field of publicism.

It, undoubtedly enriches the publicism style of the Syr land. In their works reflecting the public phenomena and political events, elements of publicism are determined which gives documentary facts to literary works.

The author of the pays attention and questions, existing the field of publicism of research and considers these problems must be studied deeply.

Г.Ш. Аширбекова

Публицистический стиль в произведениях поэтов земли Сыра

В статье рассматриваются вопросы использования публицистического стиля в произведениях поэтов земли Сыра. В текстах, отражающих общественные явления и политические события, определяются элементы публицистики, которые придают художественным произведениям документальность. Автор статьи исследует проблемы, существующие в области исследования публицистики.

Ключевые слова: публицистика, общественные явления и политические события, пресса.

Сыр өңірі қашаннан хас таланттардың отаны болып табылады. Бұл өңірден түлеп ұшқан жырау, жыршы, шайырлардың, ақындардың санында шек жоқ. Сыр бойы - ақындық дәстүрді іргелі жалғастырушы қасиет қонған ірі өнер ордасы, жыр қазанын қайнатқан қара шаңырақ. VIII-IX ғасырларда ғұмыр кешкен ұлы Қорқыт бабадан бастау алған Сыр бойының ақын-жыраулары өзіндік дәстүрімен өзге аймақтардан ерекшеленіп тұрады. Олар өлеңді өнердің пірі тұтып, басқа қонған бақ, абырой санап, оны аруақтай құрметтеп, жақсы жыр тудыруды басты мақсат тұтқан. Жыр додасында ерен дарындылығымен суырылып алға шыққандарды халық - дүр ақын, Сыр сүлейлері деп атаған. Олардың есімдері ел аузында жатталып, жұртқа тарады. Жалпы Сыр сүлейлері туралы ғылыми еңбектер, мақала, очерктер соңғы жылдары көптеп жарық көруде. Әрине, бұл қуанарлық жайт.

Сыр бойы ақындарының туындыларында өз дәуірінің үні мен сол кезеңнің көкейтесті мәселелерінің сөз етілуі заңдылық. Өйткені ешқандай қаламгер өз қоғамынан тыс өмір сүре алмайды. Сыр сүлейлері шығармаларында әділетсіздік, рухани жұтандық, дінсіздік мәселелері кеңінен сөз етіледі. Бұл айтылған мәселелердің бәрі де бүгінгі күнге дейін өз маңызын жоймай келе жатыр десек артық айтқандық емес. Өйткені күнделікті тұрмыс-тіршілігімізде кездесіп отыратын танымдық мәселелер – сөз киесіне жанасқан, шығармашылық кәсіппен айналысқан кез келген адамның алдынан шығатын белгілі. Сүлейлер шығармашылығына қатысты ғылыми мақаласында профессор Т.Тебегенов: «...халықтың ортасында ақпараттық-насихаттық қызмет атқарған жыршылардың, термешілердің имандылықты, ұлттық әдет-ғұрыптарды уағыздады»[1,12] деуінің өзі біздің одан әрі бұл мәселені зерделеуімізге септігін тигізеді.

Сыр сүлейлерінің шығармаларында баспасөзге үміт арту айқын байқалады. Елді жақсылыққа бастайтын газетке деген сенімдерін өлеңмен өрнектеген ақындар шын мәнісінде жұртты жаңалыққа шақырғандай. Жұрттың сауатын ашу үшін күнделікті басылымды оқып, оған сенім арта білуге насихаттайды. Қаңлы Жүсіп - XX ғасыр басындағы қазақ даласындағы саяси-әлеуметтік ахуалды аңғара білген ақын.

Оның «Бірлік туы» газетіне деген сенімі мен үміті төмендегі жыр жолдарынан анық көрінеді. Қазақ халқын болашаққа бастаушы зиялы қауым өкілдеріне ауызбірліктің, тұтастықтың қажеттігін айта келе, ел ұйытқысы болар қасиетті «Бірлік туынан» және осы газеттің айналасында жүрген зиялылардан күтетіндігін білдіреді.

«Көтер бас халқын үшін көздеп пайда,
Ғапылдың, сірә, қалмайды көз жұмуы.
«Бірлік ту» көркеймекке анық себеп,
Алаштың баласының бірігуі» [2, 292], –

деп газеттің елдің бірлігін мақсат тұтатынын нақтылай түседі.

Сыр сүлейлері өз елінің ілгері басуы үшін ел басшыларының берекелі болғанын қалайды. Адал да әділ, халық қамын ойлар, дана басшы ел ұйытқысы болатынына сенеді. Халық басына түскен ауыртпалықтардың себебін іздейді, оны өзінше болжап, жол көрсетіп, ақылын айтуды азаматтық парыз санайды. Осындай ойдан туған шығармаларының берер тәлімі, үлгі тұтар ғибраты мол.

Сыр сүлейлері өмір сүрген кезең - қазақ баспасөзінің жарыққа шығып, генерал-губернатордың арнайы жарлығымен отарлау саясатын кеңінен жүргізу мақсатында «Түркістан уалаятының газеті», «Дала уалаятының газеті» елге тарай бастаған уақыты. Жұрттың баспасөзге ден қойып, нағыз публицистиканың қалыптаса бастаған тұсы. Мерзімді баспасөздің ақпараттық қызметіне сүлейлер шығармалары да үн қосты. Газетке шығармалары басылмаса да, олар өз заманының шындығын белгілі мақаммен өздері елге таратып отырды. Сүлейлердің баспасөз ісіне аралса алмауының бірден-бір себебі, үлкен әдеби орталықтан алшақ жатуы дер едік. Зерттеулерге сүйенсек, тек «Дала уалаятының газетінде» 1878 жылғы 3-санында Мәделі Қожаның ғана өлеңі басылған[3, 38]. Ал кітап басу ісіне келетін болсақ, «XX ғасырдың бас кезінде Қазан, Омбы, Орынбор, Ташкент, Петербург, Семей, Троицк, Орда, Орал тағы басқа қалаларда 1900 жылдан 1917 жылға дейін 200-ге тарта кітап басылып шығады»[4,20]. Өкінішке орай, Сыр сүлейлері бұл жұмысқа да атсалыса алмады.

Жыраулар поэзиясынан нәр алған Сыр сүлейлерінің шығармалары өз кезеңінің шы-

найы көрінісін туындыларына арқау етіп, замана шындығын өткір сыни пікірлері арқылы айтты десек қателеспейміз. Әсіресе билік өкілдерінің еліне жасаған әділетсіздігі мен жемқорлық әрекеттері сүлейлер шығармашылығының басты тақырыбына айналды. Қоғамның өзекті мәселесін көркемдік деңгейге жеткізіп, өз уақытының жаршысы бола білген сүлейлер жұртын жақсылыққа жетеледі. Сүлейлер шығармаларындағы публицистикалық сарынды қарастыру барысында біз бірқатар мәселелерге баса назар аудардық. Біріншіден, Сыр сүлейлерінің баспасөз ісіне араласуы, екіншіден, шығармаларында көтерілетін қоғамдық-саяси ахуал, әлеуметтік тақырыптың көрінісі, үшіншіден, болған оқиғаны баяндаудағы нақты деректердің берілуі мен публицистика жанрларының белгілерін айқындауға талпыныс жасалды. Бұл орайда Сыр сүлейлері шығармашылығын толық әрі тұтастай қарастыру бір мақаланың аясына сыймайтынын ескеріп, Оңғар Дырқайұлы, Шораяқтың Омары, Кете Жүсіптің поэзиялық туындыларындағы кейбір ерекшеліктерге тоқталамыз.

Қаратамыр Оңғар Дырқайұлы – Сыр өңіріндегі өткір тіл, орақ ауызды ақындардың бірі. Дүр Оңғардың айтқандары ел ішінде сақталып, бүгінгі күнге дейін жеткен. Жырау жүрген жерінде уытты әзілдерімен жұртты қыран-топан күлкіге қарқ қылып жүреді екен. Оңғар ақынның рухани мұрасында әдебиетші ғалымдар айтыс оның ішінде жұмбақ айтысты ерекше атап, ақынның тапқырлығына тәнті болады. Ақынның «Қиқулап ұшып қонатын» атты өлеңінде:

Қиқулап ұшып қонатын,
Қу адасты көлінен.
Бұлт асырып, күн жаумай,
Жер айырылды шебінен.
Басынан тайып бақыты,
Айырылған хандар елінен.
Қол бастаған батырдың,
Алмасы түсті белінен.
Ақ некелі арулар
Ибенбейт онша ерінен.
Ерлер де жоқ емес
Зайыбынан жеріген.
... Кәпірлер алып тізгінде,
Аударды жұртты жерінен.
Ежелгі ата қоныстың
Жүргізбей қойды шенінен.
Заң-зәкүнін көбейтіп,
Жарлыны байға теліген.

Көргені қорлық кедейдің
Күн көрістің кемінен [5,22], –

деген жолдардан сол кездегі отарлау саясатын, қазақтың өз жерінен шеттеп, орыстарға тәуелді болып қалғанын ашықтан-ашық сынады. Ақынның «Заман туралы» өлеңінде де сол кездің ащы шындығын айтады. Бұл айтылған кейбір кемшіліктер әлі күнге маңызын жойған жоқ. Сүлейлер шығармаларындағы қоғамдық саяси астары бүгінге дейін өзектілігін жоймаған мәселелердің жырлануы – публицистиканың жарқын үлгісі.

«Ант беріп, ақ саудалы малды алады,
Ілгері бір момынды отырғызып.
Жығып жүр әділ дауды пара аударып,
Жаманды шауып алады зор аударып.

Ханнан іс, халықтан күш кеткен заман,
Көмірдей елдің пейілі қарауланып.
Ағасы інісіне тым сенбейді,
Шідерлеп бірін-бірі кісендейді.

... Айтысып бір-екі адам келсе билер,
Залымның жағынады жаласына.
Бір нәрсе жең ұшынан тастасын деп,
Біреуді салып қояды арасына.

...Жарлының асқа қарны тойған күні,
Көже мен нанды тастап етті іздейді» [5,28].

Жең ұшынан байланысқан сыбайлас жемқорлықпен күрес – қазіргі қоғамның ең маңызды мәселесі екенін ескерсек, сүлейлер шығармаларының публицистикалық қуаты арта түседі.

Сыр сүлейлерінің ішінде жиі айтылып, ел аузында әлі күнге жатталып келген Шораяқтың Омары шығармаларын жанрлық тұрғыдан арнау өлеңдер, толғаулар, мысал өлеңдер, дастандар мен айтыстар деп жіктеуге болады. Солардың бірі «Ақ жол» газетіне арнауы:

«Мен ғаріп Қазалының бұқарасы,
Мәканым –Қуандария сахарасы,
Ішінде ескі есептің емеспін нақ,
Қазақтың қанға тойған оқаласы.
Сіздердің көңіліңізге кір жағыпты,
Бұзықтың бұрын тиіп баханасы.
Орын бер сөздерімен, өгінемін,
Тәшкентте «Ақ жол» газеті мақамасы» [6,60].

Байқап отырсақ, қоғамдағы дүрбелең кезеңде Сыр сүлейлері шынайы ақпараттық тек мерзімді басылымнан ғана алу керектігін еске салғандай. Оның үстіне басылымдарға өлеңмен жарнама жасап, газеттің аудиториясын, таралымын көбейтуге барын салған.

Сыр сүлейлерінің шығармаларында өткен іске есеп беру басым. Шораяқтың Омары дастандары «Жарлы Тәліп», «Қара шекпен», «Мұхаммед», «Ғақ Сүлеймен», «Маймыл», «Үш күлше», «Калимулла», «Тау еліне», «Әбу-Шаһыма» - белгілі бір оқиғаның, хикаяның, аңыздың желісіне негізделеді. Мұндағы оқиғаның баяндалуы рет-ретімен айтылса, кейіпкерлердің өзара диалог құруы публицистикалық сарынмен яғни сұқбат жанрының элементтеріне жүгінеді. Кедей жігіт Тәліптің патша қызына айттырып баруы, оның Ніл өзенінің астындағы асыл тасты әкелсең ғана қызды аласың деп шарт қоюы ертегі желісімен баяндалады. Бұл жердегі патша мен Тәліптің өзара жауаптасуы жоғарыда айтылған ойымызға дәлел бола алады.

Сыр сүлейлерінің ішінде есімі ерекше аталатын Кете Жүсіп Ешниязұлының шығармаларынан сол кездің айтулы оқиғалары жайлы мәліметтерді жиі кездестіреміз. Кете Жүсіптің әкесі - «Ешнияз сал» атанған, Құрманғазы Сағырбайұлымен достық қатынаста болған, ел билеген адам. Әкесі секілді Жүсіп те ел билігіне араласқан. Кете Жүсіп атануының да өзіндік себептері жоқ емес. Бүкіл рудың атын иелену үшін қашан да халық көңілінен шығу, оның сөзін сөйлеп, құрметке бөленуді міндет санаған. Жүсіп шағын өлеңнен бастап, толғау, дастан, айтыс, жұмбақ айтыс, көңілқос, арнау өлеңдер шығарған. Өлеңдерінің арқауы туған жер, бұрынғы өткен Сыр сүлейлері туралы, қазақ ауылының болмысы, жаңа заманды жырға қосады. Бір айта кететін жағдай – Кете Жүсіп өзінің алдындағы сүлейлерді үнемі мақтан тұтып, үлгі-өнеге еткен.

Кете Жүсіптің 1917 жылғы қазан төңкерісі жайлы өлеңінен сол кездегі оқиғаның барысын айқын байқауға болады. Хабарлама сипатында жазылған бұл өлеңде болған оқиға жайлы жазылған репортаждың белгілерін анық аңғарамыз.

«Он жетінші жылда Совет ашылды,
Жалпы жұртқа жағымды сөз шашылды.
Капиталдан ықпал тайып сүрініп,

Келеңсіздің көңілдері басылды.
Еңбекшінің оңға айналып талабы,
Патшашылды бұл маңайдан қашырды»[2,26].

Ақынның «Әділ өкімет», «Ленин ашты жұрттың көзін жұмылған», «Ленин», «Октябрьге он жыл», «Жолына жұмылайық жұрт болудың», «Құттықтаймын 1 май мейрамын» атты өлеңдерінде сол кезде болған оқиғаның барысын баяндайды. Бұл өлеңдерінде публицистиканың репортаж жанрының элементтерін кездестіруге болады.

Публицистика жанрларының кемелдену үдерісіне зер салған ғалым К. Қамзин: «...репортажға тән ситуациялық аймақ бірлігін, кей-кейдегі ой қайталаушылықты, өтіп жатқан оқиға картинасын түйдектете, жеделдете беруді, оқиға шабысына ілесіп отыруды лиро-эпостық мәтіннен»[7,43] қарастырады. Біздіңше, Кете Жүсіптің жоғарыдағы өлеңдерінде де осы белгілер анық байқалады.

Ресей ғалымы М.Н.Ким өзінің репортаж жанры туралы монографиясында: «Репортердің көзі көреген, құлағы түрік болуы керек. Осы ретте оның жады өтіп жатқан оқиғаны қалт жібермей, қағып алуға тиіс. Репортер назарынан бірде-бір елеулі деталь тыс қалмағаны жөн. Ол адамның бет-жүзін, сыртқы пішіні мен ішкі дүниесін, оқиға жағдайын, табиғи орта ерекшеліктерін есінде сақтай білуі керек. Журналистің оқиғаға қатысушылар сөзін диктофонға жазып алуға әрдайым мүмкіндігі бола бермейді, сондықтан тек қана өз жадында сенуге тура келеді, оны ұдайы шыңдап отыру керек.

Репортер үшін «жаттыққан назардың» ерекше маңызы бар. Қарапайым адамның жанары айналадан көз тоқтатар маңызды дәнене таппай, сырғып өте шықса, кәсіпқой жан адам әрекетінің жанды, қайталанбас талай бүгешігесін көре, ести, тап баса білуге тиіс, адамның сыртқы пішініндегі, оларды қоршаған ортаға тән ұсақ-түйекті, олардың сөйлеу, ойлау және басқа ерекшеліктерін тап басуға тиіс»[8,40],- деп жазады. Жоғарыда мысалға келтірілген сүлейлер шығармаларындағы репортаждық сарын осы талаптардан аулақ кетпейтінін аңғарамыз. Кете Жүсіп кешегі мен бүгінгі салыстыра отырып, оқиғаның маңызын ашып береді. Репортаждық сарынды ақынның дастандарынан да жиі кездестіреміз. Оқиғаны рет-ретімен баян-

дау, оқиғаның шешімін елге жеткізу, оған өзінің тұжырымын жеткізу секілді белгілер айқын көрініс тапқан. Тіпті «Сұрмерген», «Шаһзада», «Мекер қатын», «Раунақ» дастандарынан да мұндай мысалдарды молынан кездестіруге болады.

Сыр сүлейлері шығармаларындағы оқиға мен дерек, жер-су атауларының көрініс табуы – публицистикалық сарынның басты белгісі. Аталмыш мәселені зерттеген В.В. Ученлова, Т. Амандосов, Б. Жақып, К. Қамзин публицистиканың арғы тегін қарастырғанда, жазба ескерткіштерден бастап, мерзімді басылымның жарыққа шыққанға дейінгі аралықта ауызша публицистиканың болғандығын дәлелдейді. Осы тұжырымды негізге ала отырып, төмендегідей түйін жасаймыз. Біріншіден, Сыр сүлейлерінің барлығы дерлік шығыс әдебиетінен сусындаған. Шығыстық сарынмен жазылған дастандарда оқиға барысы рет-ретімен баяндалып отырады. «Орта ғасырлық шығыс мектебінің тәртібі бойынша шығарма иесі негізгі ойды оқырманға, тыңдарманға түсіндіруші тұлға – сұқбат беруші болса керек. Дей тұрғанмен аталмыш материалдың жазылу әдісі, стилі, жанрлық конституциясы, диалогизмдік өнегесі методологиялық жағынан жазба сұқбаттың барлық талаптарына дерлік жауап бере алады. Оның үстіне өркендеу жағынан демократиялық институттары, ақпараттық кеңістігі анағұрлым ілгері кеткен елдер осы заматта публицистика тарихын ықылымнан төркіндетуге ден қойып отыр», - деген профессор К. Қамзиннің пікірі біздің тұжырым жасауымызға септігін тигізеді. Орыс тарихында, батыс тарихында журналистиканың шығу тегін жылнамалардан, көпшілікке таратылатын хабар-ошар парақшаларынан бастайды. Жазба журналистика хроникадан бастау алады. Ал хроника дегеніміз – уақыты көрсетілген ақпараттар, оқиғалар, құбылыстардың ретті тізбегі, легі мен лебі. Сыр сүлейлерінің дастандарының дені өткен оқиғаны баяндап, оқырманын жақсылыққа, бірлікке шақырып отырады.

Екіншіден, Сыр сүлейлері шығармаларындағы жер-су атаулары әлі күнге сол күйінде айтылып келуі – біз қарастырған публицистикалық сарынның басты белгісі. Мәселен, Сырдария, Ніл өзендері, Мысыр,

Мекке, Мәдина қалаларындағы оқиғалардың рет-ретімен баяндалуы да хронологиялық тәртіпке бағынады. Сонымен бірге ғасырлар куәгері - қазыналы қарт Қаратау, көктемде тасып шалқитын, бірнеше түркі мекендерімен ағатын – Сырдария, Қарақұм мен Қызылқұм, өлкеміздегі жайлаулар мен қыстаулар, белдер, жондар, алқаптар, аңдары мен құстары, өсімдіктері, т.б.-табиғат байлығы ақын-жыраулар жырларының арқауы.

Үшіншіден, Сыр сүлейлері шығармаларында екі дәуірдің де көрінісін аңғаруға болады. Патшаның тақтан тайып, кеңестік биліктің орнауына байланысты теңдікке, бостандыққа қол жеткіздік деген ұранға сеніп қалғандары да жоқ емес. Ол 1916 жылғы патша жарлығының тұсында анық байқалады. Сүлейлердің бұлай саяси қателікке ұрынуы да заңды. Сол кезеңдегі патшаның ажал тырнағынан құтқарған кеңестік заманды шын мәніндегі әділ билік деп ұққандары оны жырға қосты. Жоғарыда келтірілген мысалдардан сол кезеңнің шынайы көрінісін репортаждық сарында баяндағанын байқаймыз.

Төртіншіден, Сыр сүлейлері мерзімді басылымның жарыққа шығып елге тарап жатқан тұсында өмір сүрді. Қоғамдық пікір қалыптастыруға, елдің бағыт-бағдарын түзеуге баспасөздің ықпалы зор екенін олар жақсы білді. Сондықтан да өз туындылары арқылы елге газет оқуды насихаттады. Бұл тұрғыдан алғанда олардың көбінесе Алаш басылымдарын жақтағаны анық көрінеді. Егер ел боламыз десек, Ахмет, Міржақыптардың соңынан ерейік деген ұсыныстарын да жасырмай, ашық айтып отырған. Бұл орайда Сыр сүлейлерінің публицистика пәрменділігін арттыруда мерзімді баспасөзге жүгінгені анық.

Жалпы көркем шығарманың бәрінен публицистикалық белгі іздеудің екі қырын жасыра алмаймыз. Біріншіден, кез келген көркем туынды көзбен көрген, көңілге ұялаған немесе ерекше әсерді ықпалымен, жүйрік қиялдың көмегімен дүниеге келеді. Көркем шығарма көп оқылғанда ғана өз мақсатына жетеді дегуге болады. Әдебиет – ардың ісі деген сөздің астарында көп мағына жатыр. Әдебиет ең алдымен адамзатты рухани жағынан байытады, өмір сүруге, көзқарасын қалыптастыруға әсер етеді. Ендеше көркемдіктің бәрі нақтылықпен, деректілікпен жазылуы шарт емес.

Кейде болған оқиғаны сол күйінде баяндаймын деп көптеген ақын-жазушыларымыз өрескел қателіктерге ұрынып жатады. Ал кей жағдайда мүлдем керісінше. Өмірдің шындығын көркем шығарма арқылы қабылдауға тура келеді. Бұл – қаламгердің үлкен жетістігі, шеберлігі. Мұндай пікірлерді де назардан тыс қалдыруға болмайды.

Қорыта келе айтарымыз, біз Сыр сүлейлерінің заман шындығын берудегі, дерек

пен оқиға желісін баяндаудағы шеберлігін сараптай келіп, публицистика тамырын тереңнен тартып, бүгінгі күнмен жалғастығын аңғарамыз. Әсіресе өңірлік журналистиканың өзгешелігі ретінде Сыр сүлейлері шығармаларындағы публицистикалық сарын олардың уақыт көшінен қалмай, өз кезінің жыршысы болғанын айқындай түседі. Бұл – Сыр өңірі публицистикасының тарихы мен дамуына қосылған жаңалық екені даусыз.

Әдебиеттер

- 1 Тебегенов Т. Сыр бойы ақын-жырауларының шығармалары – классикалық шығыс әдебиетінің көрнекті саласы // Қазақ әдебиетіндегі кітаби ақындар дәстүрі. Халықаралық ғылыми-теориялық конференция жинағы. – Түркістан: Тұран, 2009. – 381 б.
- 2 Ешниязұлы Кете Жүсіп, Қадірбергенұлы Қаңлы Жүсіп, Таубайұлы Жүсіп. Шығармалары. –Астана: Фолиант, 2009. – 376 б.
- 3 Сұбханбердина Ү. Әдеби мұра. – Алматы: Жазушы, 1970. – 221б.
- 4 Қазақ әдебиетінің тарихы. Т.2. К 2. – Алматы: Ғылым, 1965. – 354б.
- 5 Дүр Оңғар. Өлең, толғау, айтысы және бірқакпайлары мен жұмбақтары. Құраст. Т.Дайрабай. – Алматы: Арыс, 2004. – 103 б.
- 6 Шораяқтың Омары. Сөйле, тілім, жосылып! Өлеңдер, дастандар, айтыстар. – Алматы: Рауан, 1995. – 301б.
- 7 Қамзин К. Қазақ көсемсөзі жанрларының кемелдену үдерісі. – Алматы: Экономика, 2009. – 400 б.
- 8 Ким М.Н. Репортаж: технология жанра. – Санкт-Петербург, 2005. – 224 с.

References

- 1 Tebegenov T. Syr Boyı aqyn - zhyraularynuñ shyğarmalary - klassikalıq shyğys Adebietinin kornekti Salas // Kazak adebietindegi kitabi aqyndar dastyri . Halyqaralyq ғыlymi - teoriyalıq zhinaғы conference . Tүrkistan : Tұran 2009 . - 381b .
- 2 Eshniyazuly othe Zhysip , Qadirbergenuly Qanly Zhysip , Taubayuly Zhysip . Shyğarmalary . Astana : Folio, 2009 . – 376 b .
- 3 Sұbhanberdina Y . Әdebi Mura . Almaty : Zhazushy , 1970 . - 221b .
- 4 Kazak Adebietinin tarikhy . V.2 . K 2 . Almaty : Gylym , 1965 . - 354b .
- 5 Dүr Oңғar . Өleң , tolғau , Aitys zhane birqakpaulary zhұmbaqtary changed . Qұrast . T.Dayrabay . - Almaty: Aris , 2004 . – 103b .
- 6.Shorayaktyñ Lobsters . Sөyle , tilim , zhosylyp ! Өleñder , dastandar , aytystar . – Almaty Rauan , 1995 . - 301B .
- 7.Qamzin K. Kazak kosemsezi zhanrlarynuñ kemeldenu yderisi . Almaty : Economy, 2009 . – 400b .
- 8.Kim MN Report: technology genre. Saint - Petersburg, 2005. – 224 s .